

Uroš Črnigoj

Alain de Botton: *Skrb za status.*

Ljubljana: Založba Vale-Novak, 2005.

Delo britanskega pisca in filozofa Alaina de Bottona bi lahko opisali kot zasledovanje v današnjem času nadvse redke dobrine: modrosti. To nam avtor posreduje s pomočjo utrinkov iz življenj in del velikih imen iz sveta filozofije in umetnosti. Hkrati pa je de Botton tudi angažiran pisec s kritičnim odnosom do marsikatero od razsežnosti sodobne zahodne civilizacije, katerim pogosto sledi vse do njihovih zgodovinskih korenin in tako razkriva globlje vzgibe, ki se skrivajo za njimi. Med drugim nam s svojim filozofskim prizadevanjem nedvoumno daje vedeti, da vsa filozofija še zdaleč ni prežeta z modrostjo, saj je po njegovem posebnost modrosti predvsem ta, da nam omogoča živeti zadovoljno.

Njegova dela niso po naključju svetovne uspešnice, saj si poleg tega, da govorijo predvsem o tem, kako bi lahko reševali svoje težave, vselej prizadevajo biti izrazito všečna, kar je tudi povsem razumljivo, saj bi sicer njihova sporočila najbrž izzvenela v prazno. Čeprav se podobnost z raznovrstnimi priročniki za boljše življenje in pot do uspeha tu še ne konča, pa je de Bottonova naravnost vendarle drugačna od večine tovrstnih del. V svojih knjigah, ki so kljub lahkotnemu slogu in posebnem poudarku na anekdotičnosti pravzaprav precej tehtne študije, avtor običajno na dokaj nepričakovan in inteligenten način povezuje aktualne teme z velikimi dosežki človeškega uma in ustvarjalnosti ter nekonvencionalnostjo razmišljanja, iz kakršne se najpogosteje porajajo. Z drugimi besedami: de Botton nas v osnovi navaja na manj konvencionalno razmišljanje, s pomočjo katerega bi lahko v življenju dosegli več zadovoljstva.

Glede na to, da živimo v svetu, urejenem s konvencijami, se to morda sliši paradoksalno, vendar se, kar je verjetno najpomembnejša razsežnost de Bottonove filozofije, njegovo pojmovanje zadovoljstva

z življenjem pogosto izrazito razlikuje od ustaljenih predstav. V delu *Utehe filozofije* v poglavju *Uteha za nepričljubljene* gre de Botton celo tako daleč, da opiše primer Sokrata, ki je bil obsojen na smrt zaradi svojih, z razumom utemeljenih prepričanj, in zagotavlja, da je v nekaterih primerih bolje izgubiti življenje kot pa načela, ki nam omogočajo, da ga lahko živimo polno in ustvarjalno. Isti motiv, le še zgovorneje oriše tudi v poglavju *Uteha za nemočne* iste knjige, v katerem piše o obsodbi rimskega filozofa Seneka, ki je bila podobna Sokratovi. Uteho, ki mu je kljub političnim intrigam, ki so v marsičem krojile vse njegovo življenje, omogočila, da ga je preživel zadovoljen s samim sabo, je Seneka našel v prepričanju, da je filozofija “veda, ki naj ljudem pomaga sprijazniti se z nasprotji med njihovimi željami in resničnostjo”.

Slednje je posredno tudi eno od sporočil de Bottonove najnovejše knjige *Skrb za status*, v kateri ugotavlja, da vse od francoske revolucije, ko je aristokracija izgubila svoj privilegirani status in so bili družbeni privilegiji osvobojeni podedovane določenosti, množično trpimo za novo tegobo, katere vzroki so pomanjkanje ljubezni, snobizem, pričakovanje, meritokracija in odvisnost. Zaradi vsega tega si prizadevamo, da bi si pridobili kolikor se da visok materialni status. Kot zatrjuje de Botton, namreč “potem ko smo si že zagotovili hrano in streho nad glavo, poglavitno gonilo naših želja po uspehu v družbeni hierarhiji morda niso več toliko dobrine, ki jih tako nakopičimo, ali moč, ki jo lahko izkoristimo, temveč količina ljubezni, ki smo je deležni zaradi visokega statusa”.

Seveda pa je povezava med statusom in ljubeznijo pogojena povsem družbeno. Kapitalistična družba, kot ugotavlja de Botton s pomočjo načel Bernarda Mandevilla, ki je trdil, da so bogati družbi najkoristnejši, saj njihova poraba omogoča zaposlitev nižjim slojem, ter socialnih darvinistov, ki so v 19. stoletju dokazovali, da je trg orodje naravne selekcije, namreč v splošnem enači pridobitniški uspeh z družbeno sprejemljivostjo in celo moralnostjo.

In kakšne so rešitve? Potem ko je de Botton v bistvu utemeljil skrb za status kot težavo, ki nam jo nalagajo naša prepričanja, ta so večinoma posledica družbenih konvencij, nas v svojem prepoznavnem slogu navaja k za današnje čase v marsičem nekonvencionalnemu razmišljanju. Kot mogoče rešitve za tegobe skrbi za status tako predpisuje pet zdravil, in sicer filozofijo, umetnost, politiko, krščanstvo in boemstvo. Vse te pojme in njihovo uporabo pri tovrstnem razmišljanju

opredeljuje z zelo sugestivnimi in pogosto naravnost osupljivimi navezavami na zgodovinske primere.

V filozofiji sta edino veljavno merilo, tudi za posameznikovo samopodobo, zdrav razum in logika, sodbe drugih o naši sprejemljivosti pa najpogosteje niso razumsko veljavne.

Umetnost je, po besedah britanskega pesnika in akademika iz 19. stoletja, Matthewa Arnolda, "kritika življenja, ki ponuja razlago pomanjkljivosti človeškega obstoja in zdravilo zanje".

Vpogled v politiko in njeno zgodovino nam razkriva, da so prevladujoče predstave, še predvsem tista o povezavi med statusom in moralnostjo, pravzaprav le posledica interesov oblastnikov, še posebej v sodobnem času globalnega kapitalizma. Opozarja pa nas tudi na dejstvo, da je pri tem, kako si določamo prioritete, odločilen vpliv ideologij.

Krščanstvo upošteva dejstvo, da je človek minljivo bitje in daje odgovore na človekova poslednja vprašanja. Obenem daje prednost skupnosti pred ambicijami posameznikov ali skupin in uči, da Bog enako ljubi vsakogar, ne glede na njegov status.

Boemstvo uveljavljene predstave meritokratske družbe izziva bolj neposredno: tako da ustvarja alternativna merila, po katerih presoja status. Med njimi sta posebej pomembna ustvarjalnost in nekonformizem, ki kažeta na stvariteljsko moč umetnika, kakršno je kot ideal uveljavila romantika. Avantgardna umetniška gibanja pa v svojih programih pogosto vzpostavljajo povsem arbitrarna in celo absurda merila statusa, ki so predvsem izzivalen in ironičen komentar na delovanje ustaljenega reda.

Pristop Alaina de Bottona je, sodeč po vsem doslej napisanem, očitno prav toliko provokativen, kot je izrecno prosveteljski. V najbolj navdihnenih trenutkih njegovih utemeljevanj lahko zaznamo celo nekaj tiste žlahtne polemčnosti s sodobno družbo, s katero je na primer leta 1854 Henry David Thoreau presenetil takratno ameriško javnost v svojem slovitem spisu *Walden*, v katerem je zatrjeval, da je "večina razkošja in tako imenovanih koristnih življenjskih potrebščin ne le odveč, temveč dobesedno zavira napredek človeštva". (Slednji navedek je de Botton tudi uporabil, in sicer v knjigi *Skrb za status*, v poglavju *Boemstvo*.) To, da so njegove knjige, v katerih se zdi, da predvsem citira in šele nato interpretira ter tako v samosvoje celote med seboj povezuje denimo romane Marcela Prousta in vprašanja, kako ljubiti življenje, kako brati, kako izraziti čustva ipd. (*Kako vam Proust lahko spremeni življenje*), ali pa povezuje uteho pri težavah,

kot so nepriljubljenost, pomanjkanje, nemoč, nepopolnost idr., z zgledi Sokrata, Epikurja, Seneke, Montaigna in Nietzscheja (*Utehe filozofije*), predvsem nekakšni priročniki za življenje, jim začuda ne jemlje ostrine misli niti bogastva vpogledov.

Rezultati so, tako kot v *Skrbi za status*, kjer De Botton sistematično niza iztočnice za ustvarjalno drugačnost (kljub temu, da se bralcu zdi, da je vse le plod domiselnega povezovanja že znanih tem), pogosto presenetljivi. V knjigi *Umetnost potovanja* na primer zelo podrobno in sugestivno razkriva vsem, ki smo turisti, dobro znano nezadovoljstvo ob neizpoljenih pričakovanjih, da bomo v novem okolju vsaj začasno zaživel bolj polno in se bomo izognili svojim človeškim omejitvam, ki jih doma pač najbolj občutimo. Kot protiutež nam predlaga drugačno vrsto turizma in nam v tem okviru razkriva čare raziskovanja, ugodje potovanja (pa četudi zgolj po lastni spalnici), krepčilnost podeželja in lepoto vsake stvari nasploh, tudi krajev, ki se nam običajno zdijo banalni in nepomembni. Med drugim učinkovito razloži ne le, zakaj nas navdušujejo van Goghove slike, ampak tudi, v čem je bistvo zadnje čase zelo razširjenega navdušenja nad deli ameriškega slikarja Edwarda Hopperja, ki je v njih soočil osamljenost in melanholijo posameznika s skrivnostno mističnostjo sicer brezosebnih javnih prostorov.

De Bottonove ugotovitve so na videz pogosto protislovne. V knjigi *Kako ti Proust lahko spremeni življenje* tako zagotavlja, da se je iz romanesknega cikla *Iskanje izgubljenega časa* Marcela Prousta, ob omembi katerega nam večinoma pridejo na misel znameniti prizor z magdalenico, skrajno, že skoraj obsedeno podrobni opisi in monumentalno izražena, a (razen v domišljiji) neuresničljiva težnja, da bi pisatelj izgubljeni čas svojega otroštva ponovno obudil, pa tudi iz življenja samega pisatelja, ki so ga zaznamovali šibko zdravje, homoseksualna nagnjenja, navezanost na gospodovalno mater, številne ekscentričnosti in "salonski" slog življenja, lahko naučimo načel, ki bi nam zagotovila zadovoljnejše življenje, kakršno bi bilo skorajda nasprotno pisateljevemu. Še več, taka načela se nam bodo najboljše razkrila, če bomo o življenju razmišljali podobno, kot je razmišljal Proust.

Podobno protislovno ali pa celo še bolj se nemara zdi, da bi uteho za tiste v težavah (kot se glasi naslov zadnjega poglavja iz knjige *Utehe filozofije*) iskali v življenju in delu Friedricha Nietzscheja, ki je nekoč zapisal, da ljudem želi predvsem "trpljenja, obupa, bolezn, zlorabe, ponižanja", tega, "da jim ne bi bili tuji globoko zaničevanje

samega sebe, muke dvoma vase in beda poraženca". Vse naštetu je, kot je bil prepričan Nietzsche, namreč nujno potrebno izkusiti, če želimo prerasti svoje pomanjkljivosti in doseči srečo.

De Bottonovi napotki za srečno življenje torej večinoma niso ravno nezahtevni, čeprav se utegnejo taki zdeti na prvi pogled. Sredi poplave najrazličnejših novodobnih modrosti, instantnih rešitev in zagovorov čudežnih moči, ki se neodkrite in nepriznane skrivajo v nas, namreč de Botton predvsem, tako kot so to počeli filozofi, na katere se sklicuje, stavi na razum kot sredstvo in na spoznavanje samega sebe kot edini zares veljavni cilj. S tem pa kljub preprostosti in lahkotni berljivosti, ali celo prav zaradi njiju, uspeva najti prostor za filozofijo tudi v našem vsakdanjem življenju. Da je v tem kaj vprašljivega ali neustreznega, utegnejo misliti predvsem tisti, ki so prepričani, da filozofija tja nikakor ne sodi.

Prav tako je dejstvo, da je Alain de Botton v okvirih sodobnega marketinga šolski primer zgodbe o uspehu in obenem točno določen tip medijske osebnosti, ki v marsičem spominja npr. na popularnega kuharja Jamieja Oliverja, katerega komplet knjig je prav tako izšel pri založbi Vale Novak. Vendar pa kljub vsemu le ni zakona narave ali družbe, v skladu s katerim filozofija ali celo modrost ne bi mogla uspevati tudi onstran stekla naših televizijskih zaslonov ali znotraj platnic prodajnih uspešnic.